

‘CONFIRMATIO FRATRUM
PER MANUUM APPOSITIONEM’

LISTEN OVER MEDLEMMER AF COLLEGIUM VICARIORUM
PERPETUORUM IN ECCLESIA ROSKILDENSI 1552-1668 I
DET KONGELIGE BIBLIOTEK: NY KGL. SAMLING 718, FOL.,
OG DENS MUSIKHISTORISKE BETYDNING

AF

OLE KONGSTED

Heinrich W. Schwab tilegnet i anledning af 65-årsdagen

Historikeren Jacob Langebek gengiver i sit storværk *Scriptores Rerum Danicarum Medii Aevi*, Kbh. 1786, adskillige musikhistorisk interessante oplysninger. I Tomus VI findes således under CLXXXV, s. 591ff: *Statuta Capituli Roskildensis & Necrologicum Roskildense*. På side 601 er aftrykt de statutter for Roskilde Domkapitel, som blev konfirmeret i 1554. Under overskriften *Confirmatio fratrum per manuum appositionem* står underskriften af *prior vicariorum*, Laurentius Asceri; herefter følger en liste med *egenhændige* underskrifter af en længere række såkaldte *vicarii perpetui* – ‘evige vikarer’; *vicarius* var en almindeligt benyttet betegnelse for en stedfortræder – i praksis anvendt dels om præster *cum cura animarum*, dels om ‘altervikarer’ *sine cura*. Disse nød indtægterne af kirkens mange altre, og netop Roskilde Domkirke havde på Reformationstiden o. 50 alterbeneficier.¹ Før Reformationen var det således, at biskop, domkapitel eller eventuelt fundators arvinger havde indstillingsretten; specielt ses mange gilder og laug at have oprettet stiftelser, – dette naturligvis bl.a. af hensyn til messe-læsning for afdøde medlemmer. Efter Reformationen overtog kongen dispositionsretten over kirkemidlerne; det er i denne sammenhæng velkendt, at Christian III, Frederik II og Christian IV anvendte disse midler i forbindelse med økonomiske forbedringer for udvalgte hofembedsmænd og andre ansatte ved hoffet; disse var selvfølgelig vikarer *sine cura*. Alle disse tre monarker anvendte indtægter fra kirkegodset under Roskilde Domkapitel til aflønning af udvalgte hofmusikere. Af og til var en residentsforpligtelse knyttet til kirkemidlerne, men i øvrigt var der som oftest

¹ Se Troels Dahlerup: „Vikar“, *Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder*, 20, 1976, sp. 15ff.

tale om et løntillæg respektive en belønning for den pågældende persons tro tjeneste. Denne måde var blot en af flere, på hvilken kongen fandt midler til aflønning af sine musikere. Nogle fik understøttelse af Provianthuset, andre fik et brev på et „frit hus“, mens det ser ud, som om at det var de mere fremtrædende, der benådedes med midler fra Roskilde Domkirke.

Listen omfatter ikke færre end 116 navne, – alle personer, der har haft indtægter af de forskellige altre i Roskilde Domkirke. I de fleste tilfælde er blot angivet følgende: „Ego N.N. subscribo“, eventuelt med tilføjelse af et „manu propria“ eller „med egen haand“ og – mest i den sidste, d.v.s. yngste del af listen – ofte også med angivelse af en dato samt et årstal. De første indskrifter stammer fra 1552,² den sidste indførsel er dateret 12. juli 1668. Der er fra Langebeks side tale om en kildeudgivelse af et manuskript, som i 1770'erne øjensynlig opbevaredes af Christopher Johansen Schultz (* 1714 i Roskilde – † 1796 i Roskilde), 1756-1796 sognepræst ved Roskilde Domkirke.³ Langebek har ikke gjort noget forsøg på identifikation af de mange personer. De fleste navne er gengivet i deres latiniserede form. Et mindretal af samtlige nævnte beneficianter har angivet deres profession – blandt de få, der faktisk har gjort det, ses præster/theologer, rectorer og conrectorer, kantorer og succentorer, organister samt en række kongelige embedsmænd og musikere. Eftersom listen – som den er aftrykt i ovennævnte 6. bind af Langebeks storværk – indeholder navnene på flere af hovedpersonerne i disse omkring 100 års danske musikhistorie, ville en opsporing af Langebeks kilde naturligvis være særdeles værdifuld.

En eftersøgning blev iværksat – og som man kan gætte, lykkedes den heldigvis. Den kunne være blevet mere omfattende, end tilfældet blev, da der – på grund af Roskildes store betydning både før og efter Reformationen – er „Roskildensia“ i mange samlinger og arkiver. En henvendelse til „Kirkeværket“ under Nationalmuseet gav forholdsvis hurtigt det afgørende spor: henvisningen til Alfred Ottos disputats fra 1933.⁴ Otto opregner

² Det er ikke umiddelbart klart, hvorfor den ældste indskrift fra 1552 er ældre end statutternes egentlige *confirmatio* i 1554.

³ Se S.V. Wiberg: *Personalthistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie*, 2, Odense 1870, s. 636.

⁴ Alfred Otto S.J.: *Liber Daticus Roskildensis. Roskilde Gavebog og Domkapitlets Anniversarieliste*, 1933, s. 10. Jeg er redaktør ved Danmarks Kirker, Hugo Johannsen, stor tak skyldig for hjælp i forbindelse med lokaliseringen af manuskriptet. Ligeledes takker jeg forskningsbibliotekar Bruno Svindborg, overassistent Palle Ringsted, organist Ole Olesen samt museumsinspektør Steffen Heiberg for hjælp i forbindelse med mit arbejde.

13 endnu kendte nekrologier – ‘dødebøger’ – af hvilke nr. 6 er KB: *Ny kgl. Saml.* 718, fol.. Alfred Ottos noget summariske manuskriptbeskrivelse skal selvsagt ses i lyset af hans interesse for netop nekrologierne.

En langt mere udtømmende kodikologisk undersøgelse og manuskriptbeskrivelse giver Ellen Jørgensen i Det Kongelige Biblioteks katalog over latinske codices fra Middelalderen.⁵ Hverken Ellen Jørgensens eller Alfred Ottos beskrivelser af manuskriptet er imidlertid af en sådan art, at man som musikhistoriker ville kunne snuse sig til dets specifikt musikhistoriske betydning. Da Ellen Jørgensen er særdeles grundig, skal jeg ikke her gå i detaljer i forbindelse med manuskriptets indhold, men nøjes med at henvise til hendes registrering og i øvrigt kun beskæftige mig med en enkelt del af manuskriptet – listen over kollegiet af de ‘evige vikarer’ 1552-1668. Manuskriptet består af blot 16 blade i format ca. 32 cm x ca. 23 cm, og det indeholder ikke færre end 12 forskellige dele. Fol. 11 recto til fol. 16 verso er de oven for nævnte konfirmerede statutter for de ‘evige vikarer’.⁶

Ellen Jørgensen giver samtidig oplysninger om manuskriptets proveniens, som faktisk forklarer dets vej fra Roskilde Domkirke til Det Kongelige Bibliotek: Oprindeligt tilhørte det naturligvis kollegiet af ‘evige vikarer’ ved Roskilde Domkirke. Senere blev det som nævnt opbevaret hos ovennævnte sognepræst Christopher Johannes Schultz, i hvis varetægt det befandt sig, da genealogen Christopher Giessing (1723-1791) i 1774 lånte det til gennemsyn i forbindelse med sine forarbejder til stamtavlerne i *Nye Samling af Danske Norske og Islandske Jubel-Lærere*.⁷ Dette historiske set særdeles interessante værk i den danske genealogiske litteratur udkom i tre dele 1779-1786. Giessing sendte efterfølgende dette „Stykke af Alderdommens sønderrevne Levninger“ til historikeren Peter Frederik Suhm (1728-1798) med et følgebrev dateret Roskilde d. 31. oktober 1774; følgebrevet er indbundet bagest i manuskriptet. Christopher Giessing tilkendegiver i brevet, at han har manuskriptet „til Laans af Hr. Provst Schultz, kun Skade, at der saa mange Blade er bortrevne, saa denne liber Daticus [sic!] derfor aldrig kan blive completeret, dersom Deres Velbaarenhed [Suhm] ey kan derpaa raade Bod. Allerydmygst beder ieg, at De vilde

⁵ Ellen Jørgensen: *Catalogus Codicum Latinorum Medii Aevi Bibliothecae Regiae Hafniensis*, 1926, s. 411f.

⁶ Selve listen over navne begynder fol. 12 verso og omfatter fol. 16 recto inclusive. Bladene er også paginerede, hvilket Ellen Jørgensen har overset.

⁷ Se Th. Hauch-Fausbøll: „Giessing, Christopher“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 5, 1980, s. 188.

bevise mig den store Gunst og lade det afskrive for mig, som ellers ey bruge det mig til Nytte“. Når man ser på enkelte af indførlerne i manuskriptet, som hartad er ulæselige, forstår man Giessings anmodning til Suhm. Giessing – og hermed jo altså også pastor Schultz – fik aldrig manuskriptet tilbage fra Suhm, som tværtom lod det indgå i sin samling med nummeret „821“. ⁸ Efter at have befundet sig i Roskilde i 1500-, 1600- og 1700-årene indtil 1774, indgik det så endelig i 1793 i Det Kongelige Bibliotek, da Suhms meget store samlinger blev solgt til biblioteket; i Det Kongelige Bibliotek registreredes manuskriptet med den nuværende signatur: *Ny kgl. Saml. 718, fol.*

Ovennævnte brev fra Giessing til Suhm afslører samtidig, hvornår og under hvilke omstændigheder Langebek må have beskæftiget sig med denne sag. Brevet er dateret d. 31. oktober 1774; eftersom Langebek døde d. 16. august 1775, må handlingsforløbet være følgende: sognepræst Schultz i Roskilde giver papirerne til Giessing umiddelbart forud for d. 31. oktober 1774, Giessing sender dem under denne dato til Suhm, der på sin side – formentlig ikke længe efter modtagelsen af manuskriptet – giver det til sin gode ven Langebek. Langebek må have skrevet listen rent imellem dette tidspunkt og sin død i august 1775; han nåede imidlertid ikke at udgive papirerne, som først blev udgivet i 1786. ⁹ Om Giessing fik den ønskede afskrift vides ikke. Men Suhm fik jo altså papirerne tilbage enten umiddelbart før eller – måske mere sandsynligt – efter Langebeks død i forbindelse med færdiggørelsen af hans værk (se note 9).

Tilbage til selve listen, dens musikhistoriske betydning – og en enkelt kunsthistorisk sidegevinst! Af de 116 nævnte personer var mindst 10 – muligvis 12, måske endda endnu et par stykker – udøvende musikere/sangere. ¹⁰ Af disse vil mere end et halvt dusin med føje kunne betegnes som centralt placerede musikere i Danmark i den pågældende periode. Neden for gengives disse navne med originalens ortografi; her-

⁸ Se Leo Tandrup: „Suhm, Peter Frederik“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 14, 1983, s. 194-199.

⁹ Jacob Langebek nåede kun at udgive de tre første bind af *Scriptores rerum Dani-carum*. På baggrund af Langebeks collectanea udgav Suhm efter Langebeks død – men efter Langebeks egen plan – bd. IV-VII. Se hertil *Kammerherre og Kongelig Histori-ographeus Peter Friderich Suhms samlede Skrifter*, 6, 1790, s. 11-26, samt 15, 1798, s. 79. Se ligeledes Bjørn Kornerup: *Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie 1745. 8. januar 1945*, 1945; se endelig Sv. Cedergreen Bech: „Langebek, Jacob“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 8, 1981, s. 509-512.

¹⁰ I forbindelse med det her meddelte uddrag af listen er der set bort fra de mange 'succentores', som nævnes i ms.

hos anføres dato og årstal for deres optagelse i dette 'kollegium', for så vidt sådanne kan gives:

- [1565] Ego Arnoldus de Fine subscribo¹¹
- 1588 ? Joannes Styrmius/Manu propria¹²
21. juni 1591 Anno 1591 thend 21 Janu.../Bleff Petri Arnoldi Collatz/
Lest vñj Vicariorum capitels/Hus till Mariæ Magdalene/
altere¹³
- [1606] Gregorius Trehou/eygenhandt mpp¹⁴

¹¹ Se Erik Abrahamsen: „de Fine, Arnoldus“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 4, 1980, s. 401; se endvidere Ole Kongsted, Harald Ilsoe, Steffen Heiberg og Gerhard Kraack: *Festmusik fra Renaissanceen*, 1990, s. 53f.

¹² Der er formentlig tale om den Johannes Styrmius, der var bassanger i hofkantoret indtil sin død 1589. Se Angul Hammerich: *Musiken ved Christian den Fjerdes Hof. Et Bidrag til dansk Musikhistorie*, 1892, s. 217.

¹³ Der er formentlig tale om den Petri Arnoldi, som i 1587 ansattes som altist i Artus Damlers sted. Se Hammerich 1892 (note 12), s. 217, hvor det nævnes, at han var i tjeneste til maj 1591. S.A.E. Hagen antager i sine „Bemærkninger og Tilføjelser til Dr. Angul Hammerichs Skrift 'Musiken ved Christian den Fjerdes Hof'“, *Historisk Tidsskrift*, 6. rk., 4, 1892-94, s. 15f, at altisten Petrus Arnoldi kan være identisk med den Petrus Arnoldi de Fine, Danus Hafniensis, der blev indskrevet som student i Wittenberg i sommerhalvåret 1591 og som 1593 blev ansat som præst i Stillinge ved Slagelse. Se Wiberg 1870 (note 3), III, Odense 1871, s. 193. – Hagens antagelse baserer sig på det forhold, at studenten Petrus Arnoldi d. 28 maj 1591 rejser fra København til Tyskland, hvilket passer med sangeren P.A.'s forsvinden fra rentemesterregnskaberne med udgangen af maj 1591 og understøttes af L.H.F. Olivarius: *Stamtavler over Slægterne Olivarius og de Fine med personallistoriske Efterretninger om disse Slægter*, 1894, s. 64. Han var søn af Frederik 2.s hofkapelmester Arnoldus de Fine, som er den første af de her nævnte musikere; P.A. døde 1620, hvorefter den nedennævnte broder, Arnold de Fine (se note 18) overtog hans plads i dette kollegium. – Denne indførsel er formentlig ikke foretaget af P.A. selv, jfr. formuleringen.

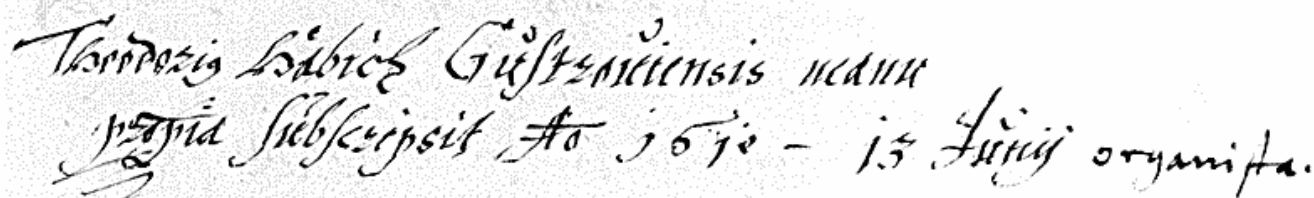
¹⁴ Langebek læser fejlagtigt „Trehon“. Indførslen for Trehou er dateret 17. maj 1606, indførslen efter 7. januar 1607; han har derfor formentlig indskrevet sit navn imellem disse to datoer. Om Trehou se Nils Schiørring: „Trehou, Gregorius“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 14, 1983, s. 678. Se endvidere Ole Kongsted: Nyopdagede værker af Gregorius Trehou i Biblioteca Apostolica Vaticana, *Musikkens tjenere. Instrument – Forsker – Musiker. Meddelelser fra Musikhistorisk Museum og Carl Claudius' Samling*, VI, 1898-1998, 1998, s. 189-209; se endelig John Bergsagel og Ole Kongsted: „Trehou, Gregorius“, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 2. udg., 25, London 2001, s. 712.

Ego Arnoldus de fine subscribo

Joannes Strymms
Mans propria.

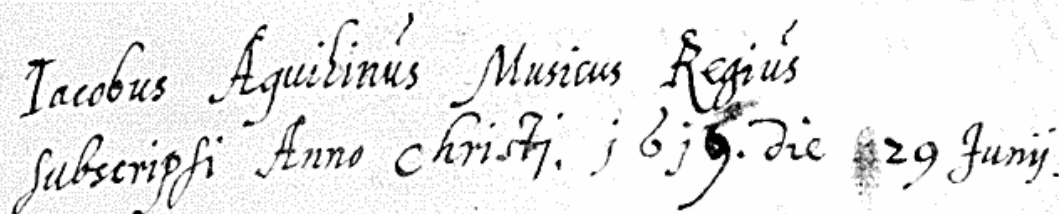
Anno 1891 | Born = 1 Jan
 Hoff Pohn Arnoldy Collet
 Leif ved Director hospitalet
 Hus til Marie Kongsted

Gregorius Trehorn
 w genfard

Theodorus Habich Gustrouiensis manu
propria subscripsit Ao 1610 - 13 Junij organista.

13. juni 1610 Theodorus Habich Gustrouiensis manu
propria subscripsit Ao 1610 - 13. Junij organista.¹⁵

Iacobus Aquilinus Musicus Regius
subscripsi Anno christj. 1619. die 29 Junij.

29. juni 1619 Iacobus Aquilinus Musicus Regius
subscripsi Anno Christj. 1619. die 29 Junij.¹⁶

¹⁵ Ikke hos Hammerich 1892 (note 12); ikke hos Robert Eitner: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten*, I-X, Leipzig 1900-1904; ej heller hos Martin Ruhnke: *Beiträge zu einer Geschichte der deutschen Hofmusikkollegien im 16. Jahrhundert*, Berlin 1963. Sidste ord „organista“ er skrevet af en anden hånd.

¹⁶ Se Nils Schiørring: „Ørn (Aquilinus), Jacob“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 16, 1984, s. 182f. Se også John Bergsagel: Anglo-Scandinavian musical Relations before 1700, Henrik Glahn, Søren Sørensen and Peter Ryom (udg.): *Report of the Eleventh Congress of the International Musicological Society*, 1972, 1, 1974, s. 263-271; endvidere John Bergsagel: Danish Musicians in England 1611-14: Newly-Discovered Instrumental Music, *Dansk Årbog for Musikforskning*, VII, 1973-1976, 1976, s. 9-20, samt John Bergsagel: „Ørn, Jacob“, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 2. udg., 18, London 2001, s. 707f.

Freitagē Luedewich Organista subscripsi
Anno Christi 1619 Den 30 Decembris:.

30. dec. 1619 Freitag Luedewich Organista subscripsi
Anno Christi 1619 Den 30 Decembris:¹⁷

Arnoldus Arnoldi De Fine Musicus
Regius subscripsi Anno 1620 Die 29 Julij

29. juli 1620 Arnoldus Arnoldi De Fine Musicus
Regius subscripsi Anno 1620 Die 29 Julij.¹⁸

Johannes Brachroggius Musicus Regius
subscripsi Anno 1622. die 20 febr:

20. feb. 1622 Johannes Brachroggius Musicus Regius
subscripsi Anno 1622. die 20 febr:¹⁹

¹⁷ Ikke nævnt hos Hammerich 1892 (note 12); ikke hos Eitner (note 15); ikke hos Ruhnke 1963 (note 15); ej heller i Henrik Fibiger Nørfelt (red.) *Organistbogen*, 8. udg., 1997. Var F.L. muligvis organist i Roskilde?

¹⁸ Se Hammerich 1892 (note 12) s. 35, 38, 83, 162ff og 211; han var søn af Arnoldus de Fine (senior, Frederik IIs hofkapelmester) og broder til Petri Arnoldi de Fine (se note 13). Se de Fine Olivarius 1894 (note 13) s. 71. Vedrørende datoen: Langebek må have set manuskriptet, før det blev bundet ind, eftersom han kan læse måneden: juli.

¹⁹ Se Hammerich 1892 (note 12) s. 36ff, 51, 59f, 66, 84, 92f, 162, 221; H.A. Hens: „Brachrogge, Hans“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 2., 1979, s. 412; Ole Kongsted: „Brachrogge, Hans“, *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, 2. udg., 1, Kassel 2000, sp. 617; John Bergsagel: „Brachrogge, Hans“, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 2. udg., 4, London 2001, s. 172f.

Magnus Petri Vice-maestro subscripsit.
Ao 1622. die Januarij 12.

12. jan. 1622 Magnus Petri Vice-Maestro subscripsit.
Ao 1622. die Januarij 12.²⁰

²⁰ Langebek læser fejlagtigt „Vicemiestro“. Det er påfaldende, at datoen for Mogens Pedersøns indførsel, d. 12. januar 1622, står imellem „Johannes Brachroggius“, 20. februar 1622, og „Franciscus Georg. G. S.S. Theolog. L. Ann. 1625 – 19. Jun.“ Dette kan selvsagt lede til den antagelse, at Mogens Pedersøn – endnu nogle dage ind i 1623 – fejlagtigt kunne have anført det gamle år: 1622; dette kan dog ikke anses for sikkert. Forholder det sig således, er indførslen måske den sidste underskrift, Mogens Pedersøn skrev i sit liv. Fra februar 1623 findes hans navn ikke mere i kantoriet regnskaber; hans hustru fik i denne måned udbetalt kostpenge for de læredrenge, han havde i huset, og allerede april samme år ansattes Hans Nielsen i hans sted som underkapelmester. Mogens Pedersøn er derfor formentlig død i januar måned 1623 – hvis ovennævnte teori er korrekt, følgelig efter d. 12. januar. – Se V.C. Ravn: „Pedersøn, Mogens“, *Dansk biografisk Lexikon*, XII, 1898, s. 630; af denne artikel fremgår, at Mogens Pedersøn „... 1621 var blevet forlenet med et Vikarie i Roskilde“. Dette må der forefindes en anden kilde til, som Ravn ikke nævner. Er Mogens Pedersøn blevet forlenet med det pågældende vikarie sent på året 1621, kan „konfirmationen“ – jfr. denne artikels titel – jo godt være faldet i januar 1622. Se videre Knud Jeppesen: „Mogens Pedersøn“, *Dansk biografisk Lexikon*, 2. udg., XVIII, 1940, s. 111f.; denne artikel er genoptrykt i 3. udg. af DBL, i en lettere revideret form, der dels beretter om fundet af 10 i 1950 opdukkede madrigaler fra en nu tabt samling italienske madrigaler, dels ajourfører bibliografien fra 2. udg. af DBL. Se endvidere John Bergsgaell: „Pedersøn, Mogens“, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 2. udg., 19, London 2001, s. 275f. – Som Mogens Pedersøns indførsel står placeret på siden, synes det hævet over enhver tvivl, at han har skrevet sit navn på papiret *efter* „Johannes Brachroggius“ indførte *sit* navn d. 20. februar 1622.

Johann: Lorentz
Organ: D: Nicolaj
die 12 Octob: Hafln
Anno 1654

12. okt. 1654 Johann: Lorentz
Organ: D: Nicolaj
die 12 Octob: Hafln:
Anno 1654 mppria²¹

Martinus Radeck
organ: Roeskild
Die Xbr 28: 1665

28. dec. 1665 Martinus Radeck
organ: Roeskild:
Die Xbr 28: 1665²²

²¹ Se Nils Schjørring: „Lorentz, Johann“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 9, 1981, s. 117f samt Bo Lundgren: „Lorentz Johann“, *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, 8, Kassel 1960, sp.1199f.

²² Det hersker en vis forvirring omkring organisterne af Radeck-dynastiet, idet flere – først og fremmest Martin Radeck (ca. 1640-1684) og Johann Martin Radeck (1623-1683) er blevet forvekslet. Diverse trykte oplysninger om organisterne af denne slægt er indbyrdes modstridende. Se Eitner (note 15); Niels Friis: *Trinitatis Kirkes Orgler og Organister*, i: *Historiske Meddelelser om København*, 4. rk, 2, 1949, s. 53-96; Hans Peter Dettlefsen: *Musikgeschichte der Stadt Flensburg bis zum Jahre 1850*, Kassel 1961, *Schriften des Landesinstituts für Musikforschung Kiel*, 11, s. 113f; Harald Kümmerling: „Radeck, Martin“, *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, 10, Kassel 1962); Henrik Glahn og Søren Sørensen (udg.): *Musikhåndskrifterne fra Clausholm*, 1974, s. 16, 26, 29, 40; Klaus Beckmann: *Randbemærkninger til musikerfamilien Radeck*, *Dansk Orgelkultur*, Jelling 1997;

At en række af disse musikere var medlemmer af dette kollegium, har været kendt siden Angul Hammerichs disputats, og det forekommer sandsynligt, at han må have kendt listen hos Langebek.²³ To forhold vedrørende dette spørgsmål er dog bemærkelsesværdige. For det første: Hammerich nævner ikke i sin fremstilling, at Stirmius, Petrus Arnoldi, Arnoldus de Fine junior, Lorentz, Habich, Ludewich og Radeck – af hvilke de fire første personer nævnes i hans afhandling – nød indtægter af Roskilde Domkirke. For det andet nævner Hammerich tre navne, som ikke findes på listen i KB: *Ny kgl. Saml. 718*: Andreas Aagesen, Melchior Borchgrevinck samt Jørgen Rasch, der dog fik sin indtægt fra Lund Domkirke. Hvorledes disse forhold skal forklares, er ikke klart i skrivende stund; der er ikke i denne sammenhæng gjort noget forsøg på at udrede dette mysterium.

Manuskriptet er forholdsvis let læst; enkelte signaturer er dog noget krøllede – nogle er endog overordentlig 'personlige' – men ingen er helt ulæselige. Jacob Langebek var god til at læse originalkildens signaturer. Alligevel har han i enkelte tilfælde skudt så meget ved siden af, at ingen øjensynlig hidtil har opdaget, hvad der kunne skjule sig bag hans „transkription“. Dette gælder bl.a. i et par spektakulære tilfælde! Uden dato –

Henrik Fibiger Norfelt (red.): *Organistbogen*, 8. udg., 1997, s. 92, 140, 194; John Bergsagel: „Radeck, Johann Martin“ samt samme: „Radeck, Johann Rudolf“, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 20, London 2001, s. 724. – Der må her være tale om Johann Martin Radeck – Beckmann 1997 (note 22), s. 79 [nr. VI]. Af indskriften på hans gravsten i Roskilde Domkirke kan udledes, at han var født i Mühlhausen/Thüringen i 1623, at han døde i Roskilde i 1683, samt at hans hustru Mette Ludewigs levede 1623-1698. Beckmann skriver om ham: „Johann Martins virke som organist ved Roskilde Domkirke kan tilsyneladende kun dokumenteres arkivalsk for året 1654“ [med henvisning til *Organistbogen*]; dette er således ikke længere korrekt. Hvis den ovenfor nævnte Freitagk Ludewich (se note 17) var organist ved Domkirken, er der så eventuelt tale om, at Mette Radeck f. Ludewigs var dennes datter?

²³ Se Hammerich 1892 (note 12) s. 162. Hammerich angiver desværre ikke sine kilder til oplysningerne om musikernes aflønningsforhold.

men indført i 1589 – står følgende at læse hos Langebek: „Lauritz Vren-
desson/til Aertrudis Alter [sic!] met egen Haand/Typographus“;²⁴ der
skal såvist mere end en livlig fantasi til at gætte på, at der bag det fransk-
klingende efternavn skjuler sig ingen ringere end: „Laurentz Benedicht“
etc.²⁵

A handwritten signature in cursive script. The text reads: "Lauritz Vren-
desson/til Aertrudis Alter met egen Haand/Typographus". The signature is written in dark ink on a light background.

I lige måde uigennemskuelig efter Langebeks gengivelse er: „Albert
Hadlwyd den 9 Junij anno 1647“. Kollation med originalen afslører, at
det drejer sig om en af samtidens betydelige kunstnere i Danmark; der
står nemlig: „Albert Haelwegk/Den 9 Junij A 1647“. Få dage tidligere var

A handwritten signature in cursive script. The text reads: "Albert Haelwegk
Den 9 Junij A 1647". The signature is written in dark ink on a light background.

Haelwegh – således skrives han oftest, og således stak han også ofte selv sit
navn på de mange kobberstik – blevet ansat som både kongelig Majestæts
og universitetets kobberstikker. I bestillingen fra 15. maj 1647 nævnes
det, at „Albret Halved“ blev ansat som kobberstikker²⁶, „... for hvilken hans
tro og flittigen tjeneste vi han naadig har lovet at ville lade give 100 rigs-

²⁴ Ordene „til Aertrudis Alter“ er overstreget.

²⁵ Om bogtrykkeren Lorentz Benedicht, se Poul Steen Larsens artikel i *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 1, 1979, s. 564.

²⁶ Se Birgitte Bøggild Johannsen: „Haelwegh, Albert“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 5, 1980, s. 460f.

daler aarligt og naadig derforuden forundt det vikarie i Roskilde, som hans formand før ham havde".²⁷ Haelweghs biograf Jørgen Sthyr skriver om ham: "... det er som om en uvenlig skæbne bevidst har bortgemt alle arkivalier om Haelweghs person", endvidere "... foreligger der intet som helst fra Haelweghs hånd, ikke engang en kvittering fra 1640erne kendes".

Dette udsagn stemmer således ikke længere; indførslen i KB: *NkS 718* er netop „en kvittering fra 1640erne“. Kilden synes hidtil ukendt for kunsthistorikerne, idet hverken det nævnte værk af Jørgen Sthyr, Povl Ellers store værk om de kongelige portrætmalere i midten af 1600-tallet²⁸ eller Birgitte Bøggild Johannsens artikel om Albert Haelwegh i sidste udgave af *Dansk Biografisk Leksikon* indeholder henvisning hertil.²⁹ Ingen af disse tre nævnte forfattere har øjensynlig troet på Louis Bobés besynderlige identifikation af Albert Haelwegh med den Albrecht Halfwassen, der så tidligt som i 1632 – 11 år før „man“ tror, at Haelwegh kom til Danmark – var medunderskriver på en henvendelse til Kongen vedrørende ordination af kapellanen Simon Hennings til Skt. Petri Kirke i København.³⁰ En sammenligning imellem det af Bobé gengivne dokument fra 1632 – hvor der vitterligt står „Albrecht Halfwassen“ – og KB: *NkS 718* (se ill.) afslører klart, at der ikke er tale om den samme person.³¹

KB: *NkS 718*, fol., vil utvivlsomt i forbindelse med en grundigere undersøgelse vise sig at have værdi i andre tilfælde end de oven for nævnte samt de neden for nævnte musikhistorisk relevante.³² Jeg skal dog her indskrænke mig til nogle enkelte bemærkninger om manuskriptets musikhistoriske betydning: I de sidste årtier af forrige århundrede har flere –

²⁷ Her – i moderniseret sprog – citeret efter Jørgen Sthyr: *Kobberstikkeren Albert Haelwegh*, 1965, s. 14.

²⁸ Povl Eller: *Kongelige portrætmalere i Danmark 1630-82. En undersøgelse af kilderne til Karel van Manders og Abraham Wuchters virksomhed*, 1971. Om Haelweghs tidligste tid i Danmark, kan følgende læses hos Eller: „Haelwegh synes i sine første år i Danmark, hvortil han antages at være kommet 1643, at have arbejdet for Karel van Manders regning“ (s. 78).

²⁹ Se note 26.

³⁰ Se Louis Bobé: *Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen. Ihre Kirche, Schulen und Stiftungen MDLXXV-MCMXXV*, 1925, s. 23-ff.

³¹ Bobé 1925 (note 30) s. 25.

³² Flere andre indførsler er interessante set ud fra et musikhistorisk synspunkt; således findes f. eks. „Bernhardus Meier“ under d. 13. maj 1617. Se Nils Schjørring: *Musikens Historie i Danmark*, 1, 1977, s. 224f samt H.A. Hens: „Meier, Bernt (Bernhard)“, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 9, 1981, s. 489f og de der anførte kilder.

som oftest danske – musikforskere identificeret og udgivet ganske mange manuskripter af komponister og musikere med tilknytning til Danmark i 1500- og i begyndelsen af 1600-tallet. Jeg tænker her først og fremmest på opdagelsen af Mogens Pedersøns anden madrigalbog,³³ på Henrik Glahns og Søren Sørensens Clausholm-studier³⁴, Henrik Glahns identifikation af Jørgen Heyde som kompilator og skriver af KB: *Gl. kgl. Samling 1872*,³⁵ Glahns udgivelse af KB: *Ny kgl. Saml. 633g*, fol. – Thomas Mancinus' dedikationsværk til den unge Christian IV,³⁶ John Bergsagels opdagelser vedrørende Christian IVs vice-kapelmestre Mogens Pedersøn og Jacob Ørn i engelske og amerikanske manuskripter,³⁷ Bergsagels publikation af den anonyme messe fra 1590, KB: *Thott MS 152* fol., samt hans studier i „Herlufsholm-samlingen“;³⁸ endelig nærværende forf.s studier og

³³ Se Bertram Schofield and Thurston Dart: „Tregian's Anthology“, i: *Music and Letters*, XXXII, 1951, s. 205-216; se endvidere Jens Peter Jacobsen (ed.): *Madrigaler fra Christian IV's tid*, DANIA SONANS III, 1967, s. VIII-XV.

³⁴ Henrik Glahn og Søren Sørensen (udg.): *Musikhåndskrifterne fra Clausholm*, 1974, 210 s.

³⁵ Henrik Glahn (udg.): *Musik fra Christian III's tid. Udvalgte satser fra det danske hoffkapels stemmebøger (1541)*, I-II, Kbh. 1978 og 1986 [= DANIA SONANS IV og V].

³⁶ John Bergsagel og Henrik Glahn (udg.): *Anonym messe og lejlighedsmotetter*, i: *Musik i Danmark på Christian IV's tid*, VI, 1988, s. IV-VI samt 22-32; udg. af *Cantio nova* v/ Henrik Glahn.

³⁷ John Bergsagel: „Anglo-Scandinavian Musical Relations before 1700“, Henrik Glahn, Søren Sørensen and Peter Ryom (udg.): *Report of the Eleventh Congress Copenhagen 1972*, 1, 1974, s. 263-271; hertil John Bergsagel: *Danish Musicians in England 1611-14: Newly-Discovered Instrumental Music*, *Dansk Årbog for Musikforskning*, VII, 1976, s. 9-20.

³⁸ John Bergsagel (udg.): *Anonym messe og lejlighedsmotetter. Musik i Danmark på Christian IV's tid*, VI, 1988, s. III-IV, 1-21; samme: *Foreign Music and Musicians in Denmark During the Reign of Christian IV*, Anne Ørbæk Jensen and Ole Kongsted (Hrsg.): *Heinrich Schütz und die Musik in Dänemark zur Zeit Christians IV. Bericht über die wissenschaftliche Konferenz in Kopenhagen 10.-14. November 1985*, 1989, s. 19-24.

udgivelser: 1) vedrørende „Flensburg-samlingen“,³⁹ 2) vedrørende den hertugelige mecklenburgske musikalsamling fra Schwerin i Universitätsbibliothek Rostock indeholdende en række unica af Christian III's hofkapelmester, Josquin Baston (o. 1510-1576) – værker, der er særdeles interessante set i dansk perspektiv, idet de er komponeret umiddelbart før hans ansættelse ved det danske hof i 1557,⁴⁰ 3) vedrørende Bibliotheca Apostolica Vaticana: *Codex Pal. Lat. 1878* – opdagelsen af 12 værker af Christian IV's første hofkapelmester, nederlænderen Gregorius Trehou (ca. 1540-1619),⁴¹ 4) vedrørende Biblioteki Gdanskiej Polskiej Akademii Nauk: *Ms. 4006/[80]* – lokaliseringen af en kirkelig latinsk motet signeret „Johannes Fontesio“ – efter alt at dømme identisk med Hans Nielsen.⁴² 5) Den nyeste opdagelse vedrørende 1500-tallets danske musik-

³⁹ Ole Kongsted (udg.): *Kronborg Motetterne Tilegnet Frederik II og Dronning Sophie 1582*. Udgivet i Anledning af Hendes Majestæt Dronning Margrethe II's Halvtredsårsdag 16.4. 1990, 1990; Kongsted et al. (se note 11): *Festmusik fra Renaissance*, 1990; Ole Kongsted: *Royal Music from the Courts of Kings Frederik II & Christian IV*, teksthefte til Da Capo DCCD 9020, 1990; samme: *Kronborg-Brunnen und Kronborg-Motetten. Ein Notenfund des späten 16. Jahrhunderts aus Flensburg und seine Vorgeschichte*, Kopenhagen, Flensburg, Kiel 1991; samme: „Kronborg Motets“ – teksthefte til Kontrapunkt CD 32106, Capella Hafniensis. 1992; samme: Kronborg-motetternes komponist, *Dansk Årbog for Musikforskning*, bd. XX, 1992, s. 7-18; samme: Lechner, Archimusicus, *Musica Franconia*, 5. Internationale Festtage Alter Musik, Nürnberg 1992, s. 11-14; samme (udg.): *Kronborg-Motetterne, Musik i Danmark på Frederik II's tid*, VIII, 1992; samme (udg.): *LIBER CANTIONUM*, Engstrøm & Sødrings Korbibliotek, 1, 1993, s. II, 1-4. – Udgangspunktet for undersøgelsen af musikalerne i Flensburg var Gerhard Kraack: *Die St.-Nikolai-Bibliothek zu Flensburg. Eine Büchersammlung aus dem Jahrhundert der Reformation*. Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte E.V. nr. 25, Flensburg 1984.

⁴⁰ Ole Kongsted: *Die Musikaliensammlung des Mecklenburger Herzogs Johann Albrecht I, Stadt und Hof. Schwerin als Residenzstadt im 16. Jahrhundert*, Schwerin 1995, s. 120-131; samme: *Die Musikalien des 16. Jahrhunderts in der Universitätsbibliothek Rostock, Deutsche Musik im Osten. Musikgeschichte zwischen Ost- und Westeuropa*, 10, Sankt Augustin 1997, s. 259-267; samme: *Das Repertoire der Musikaliensammlung Herzog Johann Albrechts, Musik in Mecklenburg. Beiträge eines Kolloquiums zur mecklenburgische Musikgeschichte*, Hildesheim 2000, s. 185-192.

⁴¹ Ole Kongsted: Nyopdagede værker af Gregorius Trehou i Bibliotheca Apostolica Vaticana, *Musikkens tjener. Instrument-Forsker-Musiker*. Meddelelser fra Musikhistorisk Museum og Carl Claudius' Samling ,VI, 1898-1998, 1998, s. 189-209.

⁴² Ole Kongsted: *Polnisch-dänische Musikbeziehungen im späten 16. und frühen 17. Jahrhundert*, Danuta Popinigis (red.): *Musica Baltica. Danzig und die Musikkultur Europas*, Gdansk 2000, s. 94-112. Det drejer sig om en 8-stemmig komposition over Ps. 128: *Beati omnes, qui timent Dominum*. Motetten, der formodentlig er af Hans Nielsen, er det eneste kendte kirkelige værk af ham. Det er gengivet i dette værk s. 102-112.

historie er identifikationen af Det Kongelige Kapels ældste kendte kapelmester, Conrad Rein (ca. 1475-1522).⁴³ – Som det ses: meget er dukket op, en del er endnu ikke publiceret, og der er begrundet håb om, at endnu mere vil dukke op i de kommende år.

Umiddelbart er tre iagttagelser interessante set i musikhistorisk perspektiv. Før det første: I forbindelse med opdagelsen af Flensborg-samlingen dukkede en lille perle frem af århundreders glemsel: *Wann mein Stündlein vorhanden ist*, – en smuk lille cantional-sats komponeret af Frederik II's hofkapelmester, Arnoldus de Fine (ca. 1530-1586).⁴⁴ En sammenligning med KB: *NkS 718* afslører entydigt den samme hånd. For det andet kan Martin Radecks egenhændige signatur måske være medvirkende til at rydde op i roderiet omkring dette musikerdynasti.⁴⁵

Og endelig for det tredje den mest betydelige musikhistoriske gevinst i forbindelse med artiklens emne: I 1996 fandt nærværende forf. frem til 12 hidtil ukendte værker af ovennævnte Gregorius Trehou, der 1590-1611 var Christian IV's første hofkapelmester.⁴⁶ Manuskriptet – Biblioteca Apostolica Vaticana, med signaturen: I-Rvat, *Codex Pal. Lat. 1878* – kom til Rom fra Heidelberg i 1623 som krigsbytte fra krigen imellem den bayerske hertug Maximilian og kurfyrst Friedrich V af Pfalz. Det drejer sig om tre italiensksprogede motetter, otte fransksprogede motetter og en latinsk motet. Alle sater er komponeret for fem stemmer. De fem stemmebøger bærer italienske stemmebetegnelser: Canto, Quinto, Alto, Tenore, Basso; i Canto, Quinto og Alto er to af saterne signeret med komponistens navn, i Tenore bærer tre sater komponistens navn, mens alle saterne i Basso bærer signatur: „Gre. Trehou“/“G. Trehou“/“Gregorio Trehou“ eller bare „Trehou“. Trehous værker har ligget og ligger blandt en række autografe dedikationsværker stilet til kurfyrsten af Pfalz; det forekom på denne baggrund rimeligt at antage, at der også i Trehous tilfælde kunne være tale om en autograf. Bevises kunne det ikke. Det kan det nu – ved hjælp af KB: *NkS 718*! En kollation afslører også i dette til-

⁴³ Se Friedhelm Brusniak: Zur Identifikation Conrad Reins als Leiter der Hofkantorei König Christians II. von Dänemark, Franz Krautwurst (Hrsg.): *Neues Musikwissenschaftliches Jahrbuch*, 8. Jahrg. 1999, s. 107-113; se også Ole Kongsted: Nyt lys over Det Kongelige Kapels ældste historie, *CHM-nyt. Meddelelser fra Center for Historisk Musik*, Årg. 23, 6, marts 2000, s. 4-9; se her til Ole Kongsted: Det Kongelige Kapels ældste kapelmester identificeret, *Magasin*, 15. årg., 1, 2002, s. 53-58.

⁴⁴ Se noterne 11 og 39.

⁴⁵ Se note 22.

⁴⁶ Se note 41.

fælde entydigt, at der er tale om samme hånd; de 12 værker i Rom er følgende Trehous autograf.¹⁷

Som afsluttende aldeles uvidenskabelig efterskrift må jeg måske have lov til at lufte min fornemmelse af, at placeringen af KB: *NkS 718* i musik-historisk sammenhæng vil vise sig at have videre perspektiver end de her omtalte – først og fremmest tråden imellem Det Kongelige Bibliotek og Vatikanbiblioteket. Denne slags opdagelser skal ofte blot fordøjes for at føre videre til ny erkendelse.

SUMMARY

OLE KONGSTED: *Confirmatio fratrum per manuum appositionem.*

List of members of Collegium vicariorum perpetuorum in ecclesia Roskildensi 1552-1668 in The Royal Library: New Royal Collection 718, fol., and its music-historical importance.

The historian Jacob Langebek's presentation in "Scriptores Rerum Danicarum" of a list of 116 persons who enjoyed an income from Roskilde Cathedral from 1552-1668, gave rise to a search for the original source; this was localised as The Royal Library: "New Royal Collection 718, fol.". The manuscript's path from Roskilde Cathedral to The Royal Library is mentioned. The list contains i.a. the names – with personal signatures and dates, reproduced as illustrations on pages 56-60 – of a number of the most influential people in Danish musical history of that period. This manuscript makes it possible to establish without a doubt that in connection with the discovery of Arnoldus de Fine's composition "Wann mein Stundlein vorhanden ist" in "The Flensburg Collection" as well as the discovery of Gregorious Trehou's 12 hitherto unknown works in "Biblioteca Apostolica Vaticana", we are talking about autographs.

The manuscript also contains information that would be useful in terms of other historical research; two cultural-historical "additional bonuses" are mentioned, as the list i.a. contains the personal signatures of both printer Lorentz Benedicht (d. about 1604) and engraver Albert Haelwegh (d. 1673).

¹⁷ Stavningen af efternavnet er i begge kilder: „Trehou“, hvilket herefter må betragtes som værende korrekt; diverse kilder i både ind- og udland har *Treshaut*, *Treshault*, *Trehau*, *Trehout*, *Treschault*, *Trechoven*, *Trechovius*, *Trehov*, *Trechow*, *Trehoffus*, *Trechoffuet*, *Trehoffuet*, *Trehof*, *Trehofvet*, *Trehoud* og *Tressou*.